

TARUPETTAI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT nr. 16

sügis 2003

Ähijärvel toimus 21.-30. augustil Tartu Ülikooli tudengite mükoloogia välipraktikum, mille kestel üliõpilased pühendusid nii samblike kui seente tundmaõppimisele. Seeni oli lähiümbruse metsades tänu eelnenud korralikele sadudele massiliselt. Rohkelt oli kõiki tuntud söögiseeni (puravikke, tatikuid, pilvikuid, riisikaid, sirmikuid), mida saime kohalike seenelistega võidu korjata ja süüa. Sirmikud olid tudengitel söögiseentena nii hinnas, et õppejõud pidid väevõimuga paar viljakeha näituse jaoks konfiskeerima. Mittesöödavatest seentest jäid silma kübara- ja vöötarmikute rohkus, kellede viljakeha on sitke lihaga ja narmastega kübara alaküljel. Mürgistest seentest kõige sagedasem oli puhasvalge viljakehaga, jalal rõnga ja tupega surmavalt mürgine valge kärbseseen. Tudengid panid endile õppimise kergendamiseks üles umbes sadat erinevat seeneliiki hõlmava näituse, mille ümber käis usin õppimine ja millega asjast kuulnud kohalikudki tutvuda said.

Karula rahvuspargis toimusid sel aastal Eesti Loodusuurijate Seltsi mükoloogia ühingu kevad- ja sügislaager. Mõlemal juhul oli meeldivalt palju seeni, mis eriti kevadel sage pole. Kevadseentest õnnestus leida kogritsaid, mürkleid, kurreleid ja helvelle, milledest kolm esimest söödavad on. Sügisel oli kohati massiline helepruuni soomuselise kübara ja jalaga tõmmu külmaseen, mis kattis surnud tüvesid meetrite ulatuses. Toredad leiud olid harilik ja hirvepähkli-kedristõlvik, kelle vastavalt punased või rohekaskollased nuijad viljakehad arenevad kas maasse mattunud putukanukkudel või teisel seeneliigil – hirvepähklil, kelle parasiidid nad on.

Kokku registreeriti mükoloogide poolt Ähijärve ümbruses umbes 300 seeneliiki. Täname Karula Rahvuspargi rahvast lahke võõrustamise eest.

Irja Saar

Seekord luubi all:

- *Veel saab osaleda loodusfoto konkursil!*
- *Ehitustegevusest kaitsealal*
- *Toimus traditsioonilise ehituse koolitus*
- *Kerkimas on Tornimäe vaatetorn*
- *Kestavad matkapäevad*

Ehitustegevusest kaitsealal

Kõik me puutume kokku ehitustegevusega-remondime vanu hooneid, ehitame uusi, anname nõu naabrimehele jne. Püüan antud artiklis lahata ehitusseadusest (vastu võetud 15.05.2002. a.) ja kaitseala kaitse-eeskirjast (Vabariigi Valitsuse 16.detsembri 1999.a. määrus nr.387) tulenevat ja tuua välja tähtsamaid mõisteid, mida võib vaja minna igapäevases töös.

Kaitsealal nagu igal pool mujalgi tuleb ehitustegevus kooskõlastada. Kooskõlastatult on lubatud ehitada osades sihtkaitse- ja piiranguvööndites.

Ehitamiseks nimetatakse ehitusseaduse järgi ehitise püstitamist, laiendamist, rekonstrueerimist, tehnosüsteemide muutmist ja lammutamist.

Ehitiste ehitamise võiks jaotada üldisemalt kaheks osaks: 1) ehitusprojekti vajavad ehitised; 2) ehitusprojekti mittevajavad ehitised. Ehitusprojekti mittevajavad ehitised on väikeehitised.

Väikeehitis on kuni 60 m² ehitusaluse pindalaga ja maapinnast kuni viiemeetrise kõrgusega ühel kinnistul asuv ehtis, mis ei ole mõeldud avalikuks kasutamiseks. Väikeehitise ehitamiseks ei pea ehitajaks olema litsentseeritud ehitusettevõtja (v.a. erandid), küll aga peab olema ehitusluba.

Kõigi suuremate hoonete (katuse, siseruumi ja välispiiretega ehtis) ehitamine peab toimuma vastavalt ehitusprojektile ning selleks peab olema kohalikest omavalitsusest

taotletud ehitusluba. Sellisel juhul tohib ehitada vaid litsentseeritud ehitusettevõtja, välja arvatud üksikelamu, suvila, aiamaja, taluhoone ja väikeehitise enda tarbeks ehitamise korral.

Ehitusprojekt kujutab endast ehitise või selle osa ehitamiseks ja kasutamiseks vajalike dokumentide kogumit, mis koosneb tehnilistest joonistest, seletuskirjast, hooldusjuhendist ja muudest asjakohastest dokumentidest.

Kui plaanite hakata ehitama uut hoonet, siis tuleb esmalt pöörduda kohaliku omavalitsuse poole ja esitada sinna taotlus projektee-rimistingimuste saamiseks. Peale tingimuste saamist tuleb need kooskõlastada kaitseala administratsiooniga ning seejärel võib hakata koostama projekti.

Kui projekt on valmis, tuleb see samuti esitada kooskõlastamiseks kohalikele omavalitsusele ja kaitseala administratsioonile. Kui kõik on korras, siis väljastab omavalitsus ehitusloa.

Tegu on aeganõudva protsessiga, nii et varuge aega ja kõik saab korda.

Üldjuhul on soovituslik enne igasugust ehitustegevuse planeerimist võtta ühendust kohaliku omavalitsuse ehitusnõunikuga või kaitsealaga ja konsulteerida täpsemalt, mida soovitakse ehitada, kui suurt jne.

Henno Peegel,
Maa- ja planeeringuspetsialist

Valmimas on Tornimäe vaatetorn

Karula rahvuspargi kõrgeimasse tippu – Rebasemõisa Tornimäele on kerkimas vaatetorn. Tornitellijaks on Keskkonnaministeriumi Info- ja Tehnokeskus, tööde teostajaks OÜ Arelate Viljandist. Puidust torni kõrguseks on 30 m, nähtavus tornist peaks ulatuma üle puulatvade peaaegu igas suunas, vaid kirdepoolset vaadet jääb varjama Hallimägi.

Samaaegselt torniga valmib kruusakattega parkla, kus ruumi kolmele suurele ekskursionibussile ning kümnele sõiduautole.

Torn valmib novembrikuu lõpuks ning seda saavad tasuta külastada kõik rahvuspargi elanikud ning külastajad.

Traditsioonilise ehituse koolitus

4. ja 5. septembril toimus Karula rahvuspargis juba neljandat korda igaaastane traditsioonilise ehituse koolitus. Üritusele oli öla alla pannud ka Karula Hoiu Ühing. Tänavune koolitus keskendus maakivi kasutamisele ehituses. Kõikjal Eestist kohale sõitnud osavõtjaid oli kokku 60, suurem osa neist tugevama soo esindajad. Enamik kohaletulnuist olid ettevõtjad, kuid leidis ka teistel elualadel tegutsejaid ning niisama huvilisi.

Karula rahvuspargis asuvatest maakiviehitistest andis ülevaate Kalle Eller, lubimördi valmistamis- ja kasutusvõimalusi tutvustas Andres Uuetalu ning kivilõhestamise kunsti õpetas Margus Kääp. Päeva esimene pool pühendati teooriale, pärast lõunat asuti tegudele.

Esimene praktiline õppetund oli Värtemäe talu karjääris, kus Margus Kääp demonstree- ris kivide raiumist. Käe said valgeks ka kõik soovijad. Õppinud meister oskas juba kivile vaadates öelda, milline läheb kergesti lõhki ja milline mitte. Ja ennäe imet, pooleks nad läksidki, ka kogenematute meeste käes. Mõni juba teise löögiga.

Seejärel suunduti Värtemäe talu õue, kus Margus Kääp õpetas suuremate kivide lõhestamist puuri ja kiilude abil. Päeva lõpetas ekskursioon Karula vaatamisväärsimate maakiviehitiste juurde.

Teisel päeval algas koolitus Liilia Tali ja

Hans Kuksi juures Tätal, kus Andres Uuetalu näpunäidete järgi segati liivast, lubjapastast ja söelmetest kokku hilisemaks müüritööks vajaminev lubimört. Kohaletulnute vahel jalutas ringi ka pererahva seltskondlik hobune, aegajalt ühele ja teisele nina pihku torgates.

Kui mördireseptid olid vahetatud, sõideti taastatava müüri – Rõõmu talu talli – juurde. Esmalt puhastati müür vana mördi jäänustest ning seejärel passiti paika kivid. Iga osavõtja võis ka oma käega mörti mätsida ja kive kohale sättida.

Pärast lõunat õpetati tegema keeduvärvi. Kuidas valmistada rootsi punast, näitas Magnus Henriksson. Kasutades erinevaid värvimuldasid, võib purpursed tooni asemel teha ka kollast, pruuni või rohelist värvi. Juba tunni pärast võisid talgulised võõbata kõrvalolevat hõõveldamata lauast kuuriseina. Siledast lauast seina keeduvärviga katta ei soovitatagi.

Keeduvärvi kõrval õpetati ka linaõlivärvi tegemist. Looduslik linaõlivärv on alküüdvärvidest etem, sest laseb seinal hingata.

Talgute lõpuks oli puukuur rõõmsalt punase-rohelisekirju nagu sügisene mets.

Kristel Rattus, Helena Grauberg
Eesti Rahva Muuseum

Käsitööpäev, simman ning maalilaager olid selle suve suuremad üritused

Kaidi Mändla käe all valmib vildist moobiilikott.

Soe suvi on seljataga ning rahvuspargi tänavuaastastele üritustele saab sedapuhku joota alla tõmmata. Suvel toimus rida põnevaid koolitusi ja õppepäevi, millest paljud rahvuspargi elanikud ka osa said. Septembris toimunud traditsioonilise ehituse koolitusest on infolehe 3. leheküljel pikemalt juttu, kaeme lähemalt ka enne seda toimunud õpetlikku laadi rahvakogunemisi.

12.juulil toimunud käsitööpäev viidi läbi Karula rahvuspargi ja Eesti Rahva Muuseumi ühisprojektina. Ühtäkki kehastus õppekeskuse ait ümber käsitöötareks ning sai kõlava nimetuse - Õpituba Vildikoda. Kõneldi villa kasutamisest ning lasti kõigil soovijail oma käega proovida viltimise tehnikat. Ikka vaheliti õhukeste kihtide kaupa villa, kuni kohev kuhil sai, siis see seebivahuga raskeks ja madalaks plätsida ning pihuga patsutada-silitada, kuni kihid üksteise külge vanunud on. Lõpuks uhtmine vaheldumisi soojas ja külmas vees. Tegemist ja tegutsemislusti pakkus päev emadele kui tütardele. Teha tahtjaid oli

sedavõrd palju, et ühekorraga kõik aita ära ei mahtunudki. Nii toimetatigi koolitus kahes jaos.

Õhtu hakul hakkas rahvas kogunema järve äärde, simmaniplatsi veerde. Oli ju juulikuu täiskuine aeg, väljakuulutatud Ähijärve simman algamas. Ja juba keerlesidki laval rahvantsijad, Tsooru rahvamaja isetegevuslased. Nende etteaste lõppedes sai esinemisjärje Võrumaa rahvaliku muusika ansambel "Hoia ja keela", kes siis rahvast varaste hommikutundideni tantsitas.

Augusti keskpaiku toimunud maalilaager oli samuti kohalikele elanikele mõeldud traditsiooniline üritus. Juba kolmandat aastat järjest võõrustas laagrirahvast Tuhka talu. Üles said maalitud taluhooned, lillepeenrad ja pudulohused, kogunisti lauda ees laiutav põllurammuhunnik. Kuue päevaga sai pilte kenake ports, ilusamad säeti vaatamiseks üles Tuhka talu aida seintele. Seal nad tahtesid ning kuivasid lõplikult, kuni juba sõitu külustuskeskusesse välja kannatasid. Külustuskeskuses riputati õlimaaliid üles majutushoonesse, kus iga külastaja, nii rahvuspargi elanik kui kaugemalt tulnu, neid imetleda saab.

Külustuskeskusest tasub aga läbi astuda ka seepärast, et veel saab vaadata näitust rahvuspargi töödest-tegemistest 10 aasta jooksul. Too näitus on üleval külustuskeskuse aidas, aida uks avatud tööpäeviti kella üheksast viieni. Olete kõik oodatud!

Merike Tsimmer,
turismi ja loodushariduse spetsialist

Osake maalinäitusest Tuhka talu aidaseinal.

Selgusid küsitlustulemused Karula rahvuspargis korraldatavate koolituste ning infolehe "Tarupettäi" kohta

Augustikuus sai läbi viidud telefoniküsitlus Karula rahvuspargi elanike seas. Küsitluse viisid läbi rahvuspargis praktiliselt olemasolevad Räpina aianduskooli keskkonnaeriala õpilased, küsitleti enamasti tavatelefonide omanikele. Küsitluse eesmärk oli välja selgitada, kuidas ollakse rahul infolehega ning rahvuspargis korraldatavate kohalikele elanikele mõeldud koolitustega.

Küsitluse tulemusena selgus, et infoleht jõuab neli korda aastas postkasti kõigile küsitletavatele.

Trüki suurust ja loetavust pidasid vastu võetavaks kõik. Lehest saadud informatsiooni peetakse üldiselt piisavaks ja sellega ollakse rahul. Osade küsitletavate arvates võiks leht olla mahukam.

Enamik rahvuspargi elanikke loeb infolehe kaanest kaaneni läbi, esmalt põhiliselt tutvavate autorite lood ning suuremate fotodega illustreeritud artiklid. Huvi ei paku poliitika ja kuulutused.

Huvitavaimaks peeti naljajutte, kodukanti puudutavaid ja tutvavate autorite poolt kirjapandud lugusid.

Kõige enam meeldejäanuks arvasid paljud olevat Mati poolt kirja pandud lood kaitsealustest liikidest.

Küsimusele, mis teemadest peaks veel juttu olema, saadi väga palju erinevaid vastu-

seid. Nimetati nii legende, kohalike elanike jutustusi, lugusid loomadest-lindudest-taimedest, mesindust, ajaloost aga ka Karula Rahvuspargi Administratsiooni tegevusest.

Rahvuspargi Administratsiooni poolt korraldatavate koolituste kohta arvati järgmist.

Enamik küsitletavaist sai info rahvuspargis toimuvate koolituste ja ürituste kohta infolehest, osad ka kuulutustelt ning naabritelt-sugulastelt-tuttavatelt. Arvati, et koolitusest teada andma peaks paar nädalat enne koolitust ning meeldetuletusena ka mõni päev enne koolitust.

Küsitletavad olid osa võtnud traditsioonilise ehituse koolitusest, turisminõupäevast, vil-dikojast (käsitööpäev 2003.a.juulis) ning jüripäeva mõttetalgutest. Koolitust mitte osavõtmist põhjendati ajapuuduse ning oma eaga.

Huvipakkuvate koolitustena nimetati käsitöökoolitust meestele, herbaariumi kohta, lindudest (laulud liigitus), loomadest.

Koolituste toimumise ajad olid vastajate arvates kellaajaliselt sobivad, aga toimumispäev oli pooleks nädalavahetus ja tööpäevaga

Täname väga kõiki, kes leidsid aega meie küsitlusele vastata ja proovime saadud infot arvesse võtta edaspidi nii infolehe jaoks artiklite teemasid valides kui koolituspäevi korraldades! Lugemiseni ja kohtumisten!

Matkapäevad Karula rahvuspargis

Juubeliürituste raames "10 aastat Karula rahvusparki" korraldab Karula Rahvuspargi Administratsioon matkapäevad, mis toimuvad oktoobrikuu igal laupäeval. Oktoober sellepärast, et siis on sügis oma kaunid värvid laiali laotanud ning põllud ja heinamaad haritud.

Matkapäevad on mõeldud erinevatele sihtgruppidele. Esimesele üritusele on kutsutud õpetajad ja loodusgiidid, teisele ajakirjanikud ja ministrid, kolmandale matkapäevale tulevad loodushuvilised Looduse Omnibussiga ning neljandale ootame kohalike omavalitsuse ja maavalitsuste töötajaid.

Matkapäev algab keskuse tutvustamisega, seejärel minnakse bussiekskursioonile, mille käigus giid tutvustab nii pärandkultuuri kui ka kauneid kohti. Plaanis on veel jalgsimatki ning pika päeva leevenduseks pakutakse vahepeal sooja teed ja pirukaid. Kuna sünnipäev on Karula rahvuspargil, siis kogu üritus on tasuta.

Loodame, et ilm meile suuremat vingerpussi ei mängi, vaid toob päiksepaistelised oktoobrikuu nädalavahe-tused.

Kaidi Mändla,
projektijuht

INFORMATSIION

Fotokonkurss "10 aastat Karula rahvusparki"

Veel on võimalik osaleda Karula Rahvusparki Administratsiooni poolt välja kuulutatud fotokonkursil. Konkursile ootame kauneid looduspilte, mis iseloomustaks ja tutvustaks Karula rahvusparki loodust.

Konkursil osalemine toimub kahes vanusegrupis – lapsed kuni kuusteist aastat ning täiskasvanud.

Pilte saab esitada kuni 30.10.2003.

Parematele on välja pandud preemiad kuni 5000 krooni.

Konkursi tingimustega saab lähemalt tutvuda meie kodulehel või helistades Karula Rahvusparki Administratsiooni telefonidel (078) 28 350 või 05 251 552.

Konkursi läbiviimist toetavad

- SA Keskkonnainvesteeringute Keskus.
- Nakatu turismitalu (Karula küla, Karula vald, Valgamaa. Tel. (076) 70300).
- Metsamoori Perepark (www.kaikakant.ee).

Kaidi Mändla
projektijuht, tel 053 974 914

Seoses Karula Rahvusparki Administratsiooni metsaspetsialisti Rainer Kuuba töölt lahkumisega tegeleb metsaraie taotluste kooskõlastamisega alates 12.09 k.a. Karula Rahvusparki Administratsiooni järelvalvetöötaja Mati Urbanik. Vastuvõtuaeg teisipäeviti kell 10-16. Muul ajal kohtumiseks leppida kokku telefonil 052 90 388.

TARUPETTÄI

KARULA RAHVUSPARGI INFOLEHT

Karula Rahvusparki kontor
ja külastuskeskus
on avatud
E-R kell 9-17.

Address:
Ähijärve küla,
Antsla vald, 66405
Võrumaa.

Tel. (078) 28 350 ja
052 51 552.
Faks (078) 28 350.

E-post:
kiri@karularahvuspark.ee

Välja antud Sihtasutuse
Keskkonnainvesteeringute
Keskus toetusel.

KAASTÖID
JÄRGMISESSE
INFOLEHTE
OOTAME
KUNI

15. NOVEMBRINI 2003.

**VAATA MEID KA
INTERNETIST:**
www.karularahvuspark.ee

Karula Rahvusparki maa- ja planeeringuspetsialist Henno Peegel võtab vastu teisipäeviti ja neljapäeviti kell 10-17.

Kombed ja pruugid

PRUUDI OTSIMINE JA KOSJA SOBITAMINE

Külas oli kaks vanamoori, kes kosja kaupa sobitasid. Nad rääkisid poisi ja tüdruku isale, et see kõlbaks sinu pojale ja see jälle sinu tütrele. Noorelrahval omal valida ei olnud.

Kosja minnes kutsus noormees omaga ühes kas kõige lähema sugulase ehk peremehe, kus ta elas. Seda kutsuti "raudkäsi".

Kosimise aeg oli laupäeva õhtul. Tüdruku sobitaja vanamoor pidi teada saama, millal kosilased tulevad: kui temale seda teada ei antud, siis ei lasknud ta tüdrukut kosja vastu võtta. Vanaeit andis jälle omalt poolt tüdrukule kosilaste tulekust teada. Kosilaste tuleku eel peitis maja perenaine tüdruku ära: kas lauta, kusagile õlgedesse, ehk sauna. Raudkäsi pidi ta üles otsima. Kui esimesel laupäeval üles ei leitud, pidi järgmisel tagasi tulema. Kui raudkäsi tüdruku üles leidis ja tüdruk temale paari kindaid õlale viskas, siis oli teada, et ta nõus on. Vanamoor sai kosja sobituse eest tüdruku käest hame.

Jutustanud Juhan Klasman